

УДК 377.5:37.013

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-ТЕХНОЛОГІВ З ТЕХНОЛОГІЇ ХАРЧУВАННЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Маятіна Н.В., старший викладач
кафедри інформаційно-технічних та природничих дисциплін
Київський кооперативний інститут бізнесу і права

У статті обґрунтовано оптимальність застосування акмеологічного підходу до формування готовності майбутніх техніків-технологів з технології харчування до професійної самореалізації. Розглядається сутність акмеології як самостійної науки та дається характеристика її основних принципів. Розкриті різні аспекти акмеологічного підходу. Описані аксіологічний та культурологічний аспекти в акмеологічному підході стосовно формування готовності майбутніх працівників сфери харчової промисловості до професійної самореалізації. Дається визначення понять «компетентність» та «акмекомпетентність». Розкрито суть акмекомпетентності «як образу та результату реалізації професійної підготовки».

Ключові слова: акмеологія, акмеологічний підхід, формування готовності до професійної самореалізації, компетентність, акмекомпетентність.

В статье обоснована оптимальность применения акмеологического подхода к формированию готовности будущих техников-технологов по технологии питания к профессиональной самореализации. Рассматривается сущность акмеологии как самостоятельной науки и дается характеристика ее основных принципов. Раскрыты разные аспекты акмеологического подхода. Описаны аксиологический и культурологический аспекты в акмеологическом подходе касательно формирования готовности будущих работников сферы пищевой промышленности к профессиональной самореализации. Даны определения понятий «компетентность» и «акмекомпетентность». Раскрыта суть акмекомпетентности «как образа и результата реализации профессиональной подготовки».

Ключевые слова: акмеология, акмеологический подход, формирование готовности к профессиональной самореализации, компетентность, акмекомпетентность.

Maiatina N.V. ACMEOLOGICAL APPROACH IN THE DEVELOPMENT OF FUTURE FOOD TECHNOLOGY TECHNICIAN-TECHNOLOGISTS' PREPAREDNESS FOR PROFESSIONAL SELF-REALIZATION

The emphasis is given to the popularity of the acmeological approach to the development of professional self-realization preparedness of future food technology technician-technologists. The article gives an overview of acmeology as an independent science and characterizes its main principles. Different aspects of the acmeological approach are reviewed. The article describes the axiological and culturological aspects of the acmeological approach as it relates to the preparedness development of future food industry workers for professional self-realization. The definition of the terms "competence" and "acme competence" was done. The usage of the term "acme competence" "as a form and result of realization of professional development" is substantiated.

Key words: acmeology, acmeological approach, preparedness development for professional self-realization, competence, acme competence.

Постановка проблеми. Під час вирішення питання формування готовності майбутніх техніків-технологів з технології харчування до професійної самореалізації з метою підготовки компетентних конкурентоспроможних фахівців найбільш оптимальним буде застосування до навчального процесу акмеологічного підходу. Це зумовлене тим, що акмеологія – наука про вершинність, а підхід до навчального процесу з точки зору акмеології у зазначеному контексті означає досягнення випускниками ЗВО піку розвитку у професійній сфері, тобто підготовку висококваліфікованих спеціалістів.

Аналіз останніх досліджень. Науковою проблематикою, пов'язаною з акмеологією, займалися зарубіжні та вітчизняні

науковці: К.О. Альбуханова, В.М. Антонов, О.О. Бодальов, Н.В. Кузьміна, С.Д. Максименко, І.О. Ніколаєску, В.О. Огневюк, Н.Г. Сидорчук та ін. Акмеологічний підхід до професійної підготовки майбутніх педагогів у вітчизняній науці розглядали: С.С. Вітвицька, О.М. Галус, М.М. Греб, О.В. Іванова, О.М. Добош, О.А. Дубасенюк, Л.В. Козак, Н.В. Лалак, Н.М. Носовець, Н.В. Ольхова, Р.О. Пріма, О.М. Пинзеник, Г.М. Романова, Т.А. Щєбликіна. Проблемі професійної підготовки майбутніх фахівців з інших спеціальностей на засадах акмеологічного підходу порушували такі українські вчені: О.Є. Антонова, В.Г. Заєць, О.М. Кабанкова, С.М. Калаур, Р.А. Кубанов, А.О. Майборода, О.Ф. Мельник, Н.М. Миколаєнко, А.В. Опольська, Р.В. Чубук та ін.

Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців харчової галузі цікавила І.А. Дрозіч, Л.В. Козловську, Т.П. Сергееву, І.А. Філімонову. Питанням професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій займалися А.Ю. Шаура, Н.В. Волкова, Ю.В. Гвоздецька, Н.С. Недосекова, О.Я. Сердюкова, С.І. Ткачук. Дослідження підготовки майбутніх інженерів-технологів харчової галузі до професійної діяльності проводили А.В. Долуда, Т.А. Лазарева. Формування професійної компетентності майбутніх техніків-технологів харчової промисловості досліджували О.Ф. Мельник, Н.С. Сичевська. Проблему формування готовності до інноваційної діяльності майбутніх технологів у коледжах аграрного профілю вивчала В.М. Кобзар.

Невиділені раніше частини загальної проблеми. Огляд літературних джерел з професійної підготовки майбутніх фахівців з технології харчування дав змогу зробити висновок, що проблема формування готовності до професійної самореалізації майбутніх техніків-технологів з технології харчування на засадах акмеологічного підходу не була предметом спеціального наукового дослідження. Крім цього, останнім часом у нашій країні виникають певні суперечності між зростаючими потребами держави у висококваліфікованих фахівцях з технології харчування та реальним рівнем підготовки названих спеціалістів. Враховуючи вищесказане, вивчення та вирішення цієї проблеми є актуальним і нагальним питанням професійної освіти.

Мета статті – проаналізувати літературу з питання професійної підготовки фахівців на засадах акмеологічного підходу та визначити теоретичні аспекти й особливості акмеологічного підходу у формуванні готовності майбутніх техніків-технологів до професійної самореалізації.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння сутності акмеологічного підходу щодо формування готовності майбутніх техніків-технологів з технології харчування до професійної самореалізації розглянемо спочатку основні положення акмеології. Український акмеолог В.М. Вакуленко розглядає акмеологію як самостійну наукову дисципліну, яка має власний об'єкт, предмет і завдання; вивчає закономірні зв'язки та залежності між рівнями продуктивності й професіоналізму; аналізує умови та фактори, від яких залежить професійна самореалізація; займається проектуванням моделей готовності до професійної діяльності; має такі характеристики, як фундаментальність, інтеграція, гуманістична спрямованість. Фундаментальність виражається у

визначенні законів і закономірностей науки, інтеграційний характер визначається широкими міждисциплінарними зв'язками, гуманістична спрямованість акмеологічних досліджень виявляється в направленості на користь конкретної людини. В.М. Вакуленко зазначає, що ця наука є як теоретичною, так і прикладною дисципліною, тому що «на основі фундаментальних закономірностей вона розробляє практично орієнтовані технології, за допомогою яких здійснюється діагностика, корекція та розвиток професійного становлення особистості» [1].

На засадах акмеології формується акмеологічний підхід. У контексті акмеологічного підходу найбільш поширеними загальнонауковими методологічними принципами В.М. Вакуленко вважає такі: системності, комплексності, розвитку, соціальної детермінації особистості та гуманізму. Вчена вважає основну сутнісну характеристику акмеологічного підходу в прагненні «до відновлення цілісності суб'єкта, який проходить ступінь зрілості, коли його індивідуальні, особистісні й суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються в усіх взаємозв'язках для того, щоб сприяти досягненню вищих професійних рівнів». Базисну методологічну програму вона називає прогностичною тому, що завдяки їй дослідник зорієнтований на прогнозування результативності та аналіз продуктивності досвіду підготовки фахівця, на виділення факторів, які впливають на його формування, на вивчення акмевершин у професійній діяльності та на проектування продуктивних моделей готовності до неї [1].

В.М. Вакуленко підкреслює індивідуальну спрямованість акмеологічних технологій, оскільки вони використовуються для професійного зростання конкретної особистості. Вона наголошує на важливості створення «акмеологічного середовища» і називає такі його компоненти: комунікативний, гностичний, конструктивний, проектувальний, корекційний та управлінсько-організаційний, які сприяють формуванню відповідних вмінь, високий рівень сформованості яких, своєю чергою, і забезпечує продуктивність освітнього процесу. Дослідниця виділяє п'ять рівнів розвитку у студентів готовності до професійної діяльності: високий, достатній, середній, низький, мінімальний, але тільки перші два рівні забезпечують випускників ЗВО продуктивний саморозвиток [1].

Я.В. Чаплак наголошує, що за допомогою акмеологічного підходу є можливість описати працю спеціаліста як цілісний феномен, який складається з певної сукупності компонентів об'єктивного і суб'єктивного

характеру. Він вважає, що акмеологічний підхід зорієнтований на принципи, згідно з якими вивчаються процеси становлення творчого потенціалу, наслідком чого є успіх у професійній діяльності, завдяки чому спеціаліст досягає оптимальної стадії творчої майстерності у своєму розвитку і певного суспільного визнання. Важливою психологічною особливістю успіху Я.В. Чапак називає те, що він завжди очевидний і конкретний та є результатом тривалого і суперечливого розвитку особистості. Він наголошує на важливості розвивати здібності людини ставити собі завдання, виконувати їх, а також розв'язувати різні життєві та професійні питання із прагненням досягти значних результатів [2].

Л.Б. Служинська вважає основною метою застосування акмеологічного підходу до фахової підготовки студентів у формуванні у них умінь вирішувати різноманітні акмеологічні проблеми і завдання, зокрема стосовно їхньої майбутньої професійної діяльності. Вона стверджує, що підготовку майбутніх фахівців на основі цього підходу можна вважати процесом досягнення кожним студентом максимуму розвитку теоретичної і практичної досконалості у навчанні, а шлях впровадження акмеологічного підходу у підготовку майбутніх спеціалістів до професійної самореалізації вбачає у вмінні навчатися. Саме невміння навчатися викликає відставання у навчанні. Одним із засобів запобігання невмінню навчатися Л.Б. Служинська пропонує індивідуальну систему навчання [3].

На думку вченої, акмеологічний підхід стосовно сучасної професійної освіти забезпечує зусилля професійної мотивації, стимулює творчий потенціал, виявляє особистісні ресурси майбутніх фахівців. Тому завданням ЗВО у цьому напрямі є підготовка студентів до успішної професійної діяльності не лише за допомогою системи професійних знань та вмінь, але й за допомогою актуалізації їхнього творчого потенціалу. Насамперед, Л. Б. Служинська вважає, що у підготовці майбутніх фахівців акмеологічний підхід реалізовує аксіологічний аспект (загальнолюдські цінності) і культурологічний аспект (культурні ідеали), раціональну організацію і творче самовдосконалення, свободу самовираження в професійній діяльності [3].

Ми вважаємо, що ціннісний (аксіологічний) аспект в акмеологічному підході у формуванні готовності техніків-технологів з технології харчування означає формування ціннісного ставлення до здорового способу життя та до свого здоров'я в цілому, а через специфіку професійної діяльності –

до здорового харчування та здоров'я всієї нації. У процесі підготовки майбутніх спеціалістів харчової галузі до професійної діяльності вкрай важливо сформувати валеологічну компетентність майбутніх працівників харчової промисловості, підвести до осмислення цінності людського здоров'я як однієї з найважливіших загальнолюдських цінностей.

Загальнолюдські цінності в акмеологічному підході тісно пов'язані з культурними ідеалами. Погоджуючись з В.В. Литневою, Л.Б. Служинська вважає, що в акмеологічному підході культурологічний аспект забезпечує можливість розглядати: формування особистості майбутнього фахівця в процесі взаємодії духовної і матеріальної культури, спільної діяльності його учасників; кожного учасника спільної діяльності як суб'єкта культури, як активну індивідуальність, що зорієнтована на вільну творчість; індивідуальну діяльність викладача і студентів як культуру, що визначає пріоритетні її види і способи здійснення. Дослідниця підкреслює, що викладач і студент, які «перебувають у творчій взаємодії та співпраці, забезпечують успіх один одному у своїй самореалізації, в розвитку духовно-морального потенціалу особистості» [3].

На нашу думку, культурологічний аспект в акмеологічному підході у формуванні готовності техніків-технологів з технології харчування передбачає розвиток загальної культури поведінки працівника в цілому та культури обслуговування клієнтів зокрема, а також естетики подачі (презентацій) приготованих страв. Процес формування готовності техника-технолога з технології харчування до професійної самореалізації на основі запровадження акмеологічного підходу передбачає його професійне зростання в цілому як особистості та фахівця.

Акмеологічний підхід у процесі формування готовності майбутніх техніків-технологів до професійної самореалізації спирається на теоретичні положення акмеологічної концепції розвитку професіонала. Професіоналізм розвивається завдяки сформованій системі найважливіших властивостей та вмінь – акмеологічних інваріант професіоналізму. До загальних властивостей та вмінь відносяться сила особистості, високий рівень саморегуляції, креативність, вміння приймати ефективні рішення, висока мотивація досягнень тощо. Специфічні акмеологічні інваріанти професіоналізму визначаються специфікою професійної діяльності. Їх врахування, на думку З.В. Румянцевої, стимулює ефективне формування системи професійно значущих якостей, які забезпечують високу продуктивність та

стабільність професійної діяльності. І взагалі, на її думку, залучення ідей і положень акмеології розширює можливості вивчення педагогічних явищ та ситуацій, розкриває взаємодію методологічних, педагогічних та психологічних резервів в організації підготовки студентів у ЗВО [4].

У контексті дослідження проблеми вдосконалення професійної підготовки сучасного фахівця Н.Г. Сидорчук також стверджує, що процес становлення молодого спеціаліста супроводжується не тільки оцінкою рівня його професійної кваліфікації, а й оцінкою певних професійно значущих якостей особистості, які підвищують рівень його самореалізації, та обґрунтовує використання поняття акмекомпетентності як образу та результату реалізації професійної підготовки. Хоч компетентність пов'язана зі знаннями, вміннями та навичками – вона є більш широким поняттям. Дослідниця визначає компетентність «як робочий образ та осучаснений результат підготовки майбутніх фахівців, в основу застосування якого покладено універсальний підхід до розуміння сутнісної характеристики поняття компетентності як властивості особистості, що, з одного боку, пов'язана з базовою кваліфікацією, з іншого – дозволяє людині орієнтуватися у широкому колі питань, не обмежених вузькою спеціалізацією, забезпечує соціальну та професійну мобільність особистості, відкритість до змін та творчого пошуку, здатність до самовираження та самотворення, готовність оновлювати свої знання тощо» [5]. А отже, до самореалізації у професійній діяльності.

Підтримуючи думку М.А. Чошанова, Н.Г. Сидорчук виділяє три основні компетентності: критичність мислення, мобільність знання, варіативність методу. Компетентністю вона називає таку властивість особистості, що «пов'язана з базовою кваліфікацією через низку освітніх орієнтирів (знання, уміння, навички, досвід діяльності тих, хто навчається) та забезпечує стійкі відношення між знаннями та дією в людській практиці з перспективою їх використання для прийняття власних рішень шляхом саморегуляції та узгодження дій учасників освітнього процесу (керівників, викладачів, студентів) протягом усього циклу навчання, який задовольняє заздалегідь визначеним вимогам» [5].

Для оцінки результативності професійної підготовки студентів

ЗВО Н.Г. Сидорчук пропонує ввести поняття акмекомпетентності, тобто компетентності, яка орієнтована на успіх, на досягнення вершин професійної самореалізації. Вона розглядає акмекомпетентність

«як складний системний феномен, своєрідну комплексну компетентність, що включає: ціннісно-змістовну орієнтацію особистості; систему професійно значущих знань, умінь та алгоритмів дій, що формуються під час професійно-педагогічної підготовки та впливають на успішність майбутньої професійної діяльності». Н.Г. Сидорчук важливим засобом формування акмекомпетентності вважає розвиток освітніх систем, а механізмом її модернізації – впровадження в професійну освіту ефективних моделей, які «забезпечують високий рівень

продуктивності професійної діяльності, інтеграції знань, умінь, ділових та особистісних якостей майбутнього фахівця, стратегій випереджувального підходу, спрямованих на його адаптацію в сучасному динамічному суспільстві, збереження й примноження духовних і життєвих сил, реалізацію власного творчого потенціалу» [5].

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок. Виходячи із вищесказаного, можна зробити такі висновки:

– з огляду на те, що акмеологія – це наука про вершинність, для досягнення високого рівня підготовки майбутніх техніків-технологів з технології харчування у коледжах ми вважаємо акмеологічний підхід найбільш ефективним способом вивчення природничих дисциплін, що сприятиме високому рівню їхньої професійної самореалізації;

– реалізація аксіологічного аспекту акмеологічного підходу у підготовці майбутніх фахівців з технології харчування – це формування ціннісного ставлення до здорового способу життя та свого здоров'я в цілому, а через специфіку професійної діяльності – до здорового харчування та здоров'я всієї нації;

– культурологічний аспект акмеологічного підходу у підготовці майбутніх фахівців з технології харчування реалізується через розвиток загальної культури поведінки працівника в цілому та культури обслуговування клієнтів зокрема, а також естетики подачі (презентацій) приготованих страв.

Перспективами подальших розвідок буде робота над визначенням педагогічних умов та створенням моделі формування готовності майбутніх техніків-технологів з технології харчування до професійної самореалізації у коледжах.

Сучасні техніки-технологи харчової галузі мусять уміти розкривати свій творчий потенціал, постійно прагнути до вдосконалення своїх умінь та навичок, коригувати набуті знання та засвоювати нові, а також розвивати здібність виділяти ключові

професійні завдання та успішно вирішувати їх, бути стресостійкими, пристосовуватись до нових умов і, створюючи здорову конкуренцію зі своїми колегами, формувати своє «акме» та йти до вершин професійної самореалізації. Підготовку саме таких спеціалістів-професіоналів нового формату держава вважає першочерговим завданням системи сучасної професійної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вакуленко В.М. Акмеологічний підхід у теорії й практиці вищої педагогічної освіти України, Білорусі, Росії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт.: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Луганськ, 2008. 46 с.

2. Чапак Я.В. Формування готовності майбутніх практичних психологів до роботи зі старшокласниками: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2006. 24 с.

3. Служинська Л.Б. Підготовка майбутнього менеджера-економіста до професійної самореалізації: дис. канд.: 13.00.04. Тернопіль, 2012. 281 с.

4. Румянцева З.В. Акмеологический подход как вектор в совершенствовании профессиональной подготовки педагога-музыканта. Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. 2011. URL: <https://journals.kantiana.ru/vestnik/2513/6726/>.

5. Сидорчук Н.Г. Система професійно-педагогічної підготовки студентів університетів як засіб формування акмекомпетентності у контексті єдиного європейського освітнього простору. Акмедосягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. с. 260–298.

УДК 378.1:355.232.2

«Я-ОБРАЗ» ПІЛОТА ЯК СИСТЕМОТВІРНИЙ І МОТИВАЦІЙНИЙ ФАКТОР НАБУТТЯ ЛЬОТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КУРСАНТАМИ ВВНЗ

Невзоров Р.В., к. пед. н., старший викладач
кафедри льотної експлуатації і бойового застосування літаків

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

У статті розглянуто проблему формування «Я-образу» пілота як системотвірного й мотиваційного фактора набуття курсантами льотних компетентностей. Визначено динаміку психоемоційних стереотипів, установок та раціональних складових професійного самоусвідомлення у процесі здобуття вищої освіти і при тренажерній підготовці зокрема.

Ключові слова: «Я-образ» пілота, раціональна складова «Я-образу», емоційна складова «Я-образу», інтенція особистості, динаміка, концептуальні категорії, компетентності.

В статье рассмотрена проблема формирования «Я-образа» пилота как системообразующего и мотивационного фактора приобретения курсантами летных компетентностей. Определена динамика психологических стереотипов, установок и рациональных составляющих профессионального самосознания в процессе получения высшего образования и при тренажерной подготовке, в частности.

Ключевые слова: «Я-образ» пилота, рациональная составляющая «Я-образа», эмоциональная составляющая «Я-образа», интенция личности, динамика, концептуальные категории, компетентности.

Nevzorov R.V. „I AM” THE IMAGE OF A PILOT AS A SYSTEM-BASED AND MOTIVATIONAL FACTOR IN ACQUIRING FLYING COMPETENCIES BY CADETS OF UNIVERSITIES

In the article analyzed the problem of forming of „Self-image” as a system formative and motivational factor of the acquisition of flightcompetence of cadets. Certain loud speaker of mental and emotional stereotypes, options and rational constituents of professional consciousness at process of receipt of higher education and at trainer preparation in particular.

Key words: „Self-image” of the pilot, rational component of „Self-image”, emotional component of „Self-image”, intention of the individual, dynamics, conceptual categories, competence.

Постановка проблеми. У рамках нової парадигми вищої освіти, яка має бути затверджена на законодавчому рівні найближчим часом, перед прийняттям нового Закону України «Про вищу освіту», необхідно переглянути ключові підходи до підготовки майбутніх військових пілотів на базі

вітчизняних ВВНЗ. Ця проблема постає також у світлі суперечностей між сучасними потребами у висококваліфікованих військових кадрах, з одного боку, й застарілих засобах навчання, – з іншого; вимагає, передовсім, трансформації власне методичної, інтелектуально-інформаційної бази, зміни